

26 Sept. 1914
No. 13^A
2^E Jaargang

PANORAMA

DIT nummer kost
(afzonderlijk gekocht)
7 1/2 CENT

UITGAVE VAN A. W. SIJTHOFF'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ, LEIDEN

REDACTIE EN ADMINISTRATIE: DOEZASTRAAT 1 - TELEFOONNUMMER 1

ABONNEMENTEN PER JAAR /5.20 FRANCO AAN HUIS BEZORGD

DE OORLOG IN NOORD-FRANKRIJK

FRANSCHÉ MACHINE-GEWEREN
IN WERKING.

DE FRANSCHÉ TROEPEN IN
GEVECHT.

FRANSCHÉ INFANTERIE

EEN GEWONDE TURCO IN PARIJS
WANDELEND.

IN DE GEVECHTSLINIE.

PARIJSCHÉ MEISJES REIKEN DEN DOORTREKKENDEN FRANSCHÉ SOLDATEN SIGARETTEN EN VERSNAPERINGEN.

FRANSCHÉ TROEPEN MET MAXIM-GESCHUT TRACHTEN HET VOORTTREKKEN VAN HET VIJANDELIJK LEGER TE BELETEN.

DE OORLOG IN DE LUCHT

Wij zijn, na enkele weken, al reeds zoo verhard in de oorlogsellende, dat we, wanneer het ochtendblad of de avondcourant geen groot succes meldt van de partij, naar wier zijde onze sympathie uitgaat, de courant weggelaten met een: och, daar staat niets bijzonders in de krant. Deze verharding spruit niet voort uit gebrek aan medegevoel, doch is een bekend verschijnsel, dat onder gelijksoortige omstandigheden steeds wordt geconstateerd.

Wanneer menschen over het verloop van den oorlog aan het redeneeren zijn, dan is er meestal wel een die de opmerking maakt: die oorlog in de lucht is ook niet van zoo heel veel beteekenis. 't Valt me niet mee, wat de luchtschepen en vliegeniers verrichten.

Dat „'t valt mij niet mee", moet niet al te woordelijk worden opgevat. Het beteekent eigenlijk precies het tegenovergestelde. Want hij of zij, die deze uitlating doet hooren, zou het vreeselijk vinden, indien werkelijk, als gevolg van het allernieuwste wapen, de resultaten waren bereikt, welke fantasten als Wells en andere oorlogsprofeten ons hebben voorspeld.

Hoe 't ook zij, van het werk der luchtlegers hooren wij betrekkelijk weinig. In het begin van den strijd liepen verhalen van vliegeniers, die zich met doodsverachting op luchtschepen hadden geworpen, later kwamen, gelukkig sporadisch, berichten van luchtschepen, die dreigden verderf te brengen binnen de belegerde vestingen. Ook van onverschrokken pogingen om met vliegmaschinen de eigen legers ver vooruit te gaan, vond men herhaaldelijk in de kolommen der dagbladpers melding gemaakt. Maar een oprukken der talrijke vliegtoestellen, welke in Frankrijk tot het leger behooren, een overtocht van de Noordzee door een corps Zeppelins, dat alles, hoewel voorspeld, werd niet bewaarheid.

Is dit toeval of wel overlegde krijgstactiek?

Of spruit dit voort uit onmacht?

De loop der berichten en het zorgvuldig nagaan van

BELGISCHE SOLDATEN, DIE EEN DUITSCH Vliegtoestel BESCHIETEN.

den aard dezer tijdingen, brengt ons tot de conclusie, dat zoowel overleg als onmacht hier een rol spelen.

Want men mag het gerust aannemen, dat geen enkel oorlogsleider het zou versmaden, om zijn wederpartij op buitengewone wijze te overvallen, indien hij daartoe kans zag. En ook dat geen enkel veldheer onnoodig menschenlevens en materiaal zal wagen zonder kans op resultaat, indien hij die levens en dat materiaal op andere wijze beter kan gebruiken. In dezen oorlog schijnt dus de taak van het leger in de wolken tweeledig te zijn en te blijven.

Verkenning en
Intimidatie.

* * *

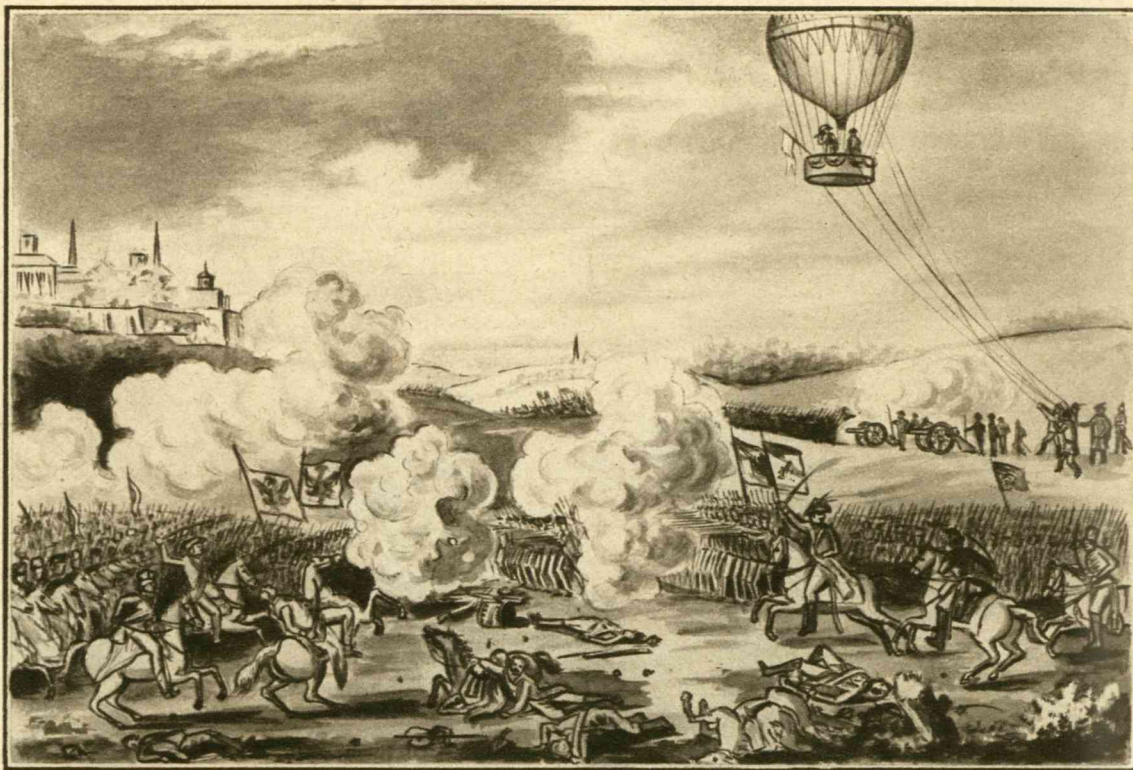
Aan Graaf Zeppelin werd de volgende uitlating in den mond gelegd:

De Duitse troepen moeten zich haasten de Fransche kustplaatsen te veroveren, want zoo wij niet vóór October deze havens als basis voor onze operaties kunnen beschikbaar hebben, dan is er van een overtocht per luchtschip naar Engeland geen sprake meer, want tegen de najaarsstormen is geen enkel luchtschip bestand.

Dat de graaf dit zelf gezegd heeft, zouden wij niet gaarne willen bevestigen, doch de mededeeling lijkt ons onbetwistbaar juist en hiermee is over het luchtschip als een oorlogswapen al reeds een krachtig vonnis uitgesproken. Een krijgswapen dat alleen in bepaalde tijden te gebruiken is, heeft strategisch natuurlijk groote nadeelen. Rest dus verkenning en intimidatie.

De verkenning van uit de lucht gedaan, is niet zoo nieuw als men wel denkt.

In Brugmans 'en Kernkamp, Algemeene Geschiedenis, (uitgave A. W. Sijthoff Leiden), vonden wij op pag. 93

EEN LUCHTBALLON IN GEBRUIK BIJ DEN SLAG VAN FLEURUS (1794).
(Naar een oude prent).

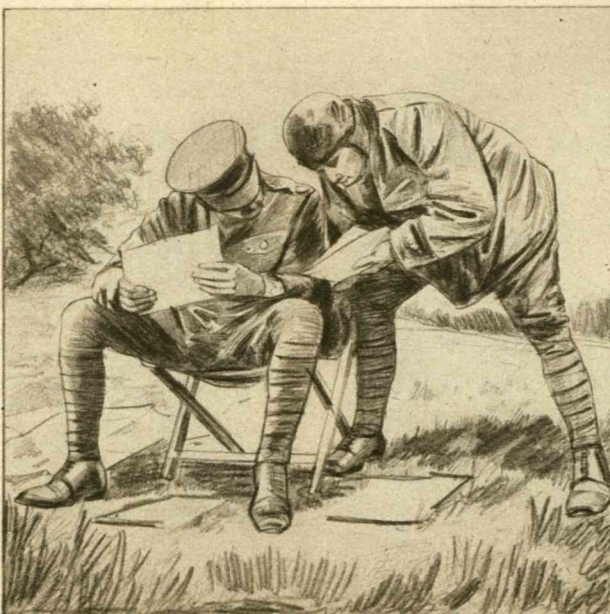
een oude prent gereproduceerd, welke de verkenningstocht van een luchtballon, bij den slag van Fleurus in 1794, (dus 120 jaar geleden) weergeeft. Zeker is er een groot verschil tusschen dit primitieve hulpmiddel en de ranke vliegtoestellen, die, zooals uit de dagorders der Legercommandanten van beide zijden gepubliceerd blijkt, door den moed en doortastendheid van hun bestuurders, wonderen deden. Generaal Joffre maakte Generaal French een compliment, voor de inlichtingsdienst der Engelsche vliegeniers. In België hebben de onverschrokken Belgische vliegers hun land groote diensten bewezen. De Duitse „Tauben" vlogen tot over Parijs.

Dit wat betreft de verkenning.

Het intimideeren, hoewel niet zonder succes, blijkt echter van minder groote beteekenis. De bommen, door den Zeppelin in Antwerpen geworpen, hebben de vastberadenheid der Antwerpenaren geen afbreuk gedaan. De „duiveneieren", welke de Duitse luchtschippers in Parijs lieten vallen, brachten geen paniek.

Het lukt wel om schade van belang aan te brengen, doch èn door de snelle vlucht èn door de betrekkelijk gemakkelijke raakbaarheid der machines, welke groote voorzichtigheid voorschrijft, is het niet mogelijk, met vaste zekerheid de juiste plek, waar deze schade zal worden aangebracht, te bepalen; wat de waarde daarvan verkleint.

Wij spraken daar van de betrekkelijk gemakkelijke raakbaarheid, en komen hierop nog even terug. Wij hebben in Panorama een artikel gehad, dat de speciale kanonnen voor het beschieten der luchtschepen en vliegeniers besprak. Het schijnt dat behalve deze speciale wapenen ook het gewone moderne geweer een goed verdedigingsmiddel biedt. Wij geven bij dit artikel een teekening naar een foto waaruit men zien kan hoe met het geweer de vijandelijke vliegeniers worden beschoten. En er zijn feiten genoeg bekend dat een geweerkogel er in slaagde een vliegtoestel onklaar te maken, en zeker te bereiken. Fransche vliegeniers, die verkenningendiensten deden, maak-

BERICHTEN UIT DE LUCHT.

tèn er een sport van om na afloop van hun tochten te constateeren, wie de meeste gewerschoten door de vleugels van zijn toestel had. Een nieuw wapen, maar dan ten dienste van de luchtvloot, is de „Stille dood". Wij zagen hiervan een afbeelding in een der Engelsche bladen.

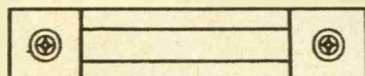
Het is een stalen pijl, ongeveer 13 cm. lang en zoo dik als een potlood. De vliegeniers laten deze in bundels van 500 tegelijk vallen. Door een mechaniek worden zij over een breed veld verspreid en door de groote kracht waarmee zij uit de hoogte vallen, dringen zij tot diep in het lichaam door.

Van deze vreeselijke nieuwigheid hebben wij, gelukkig voor de menschheid, nog niet veel resultaat gehoord.

Wij moeten concludereen, dat, al zijn de resultaten tot nu toe verre onder de fantastische verwachtingen gebleven, het luchtwapen in dezen oorlog alreeds zijn onmisbaarheid en zijn werking heeft bewezen.

Wat het gedaan heeft is nu wel duidelijk.

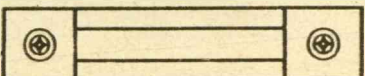
Wat het nog doen zal? Het antwoord hierop hangt letterlijk en overdrachtelijk „in de lucht".

De goede tijd om Abonné te worden.

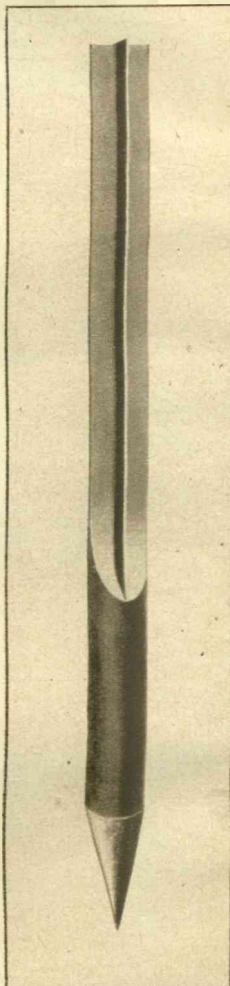
Onze nummerverkoop blijft steeds stijgen. Wij constateeren dit met dankbaarheid, omdat daaruit blijkt dat onze groote inspanning om PANORAMA te laten zijn het best geïnformeerde, geïllustreerde blad, gewaardeerd wordt. Velen van hen, die in den beginne ons blad per los nummer kochten, gaven zich als abonné op. Dat is zeker verstandig. Want langs dezen weg hebben zij een geldelijk voordeel en de zekerheid elk nummer tijdig thuisbezorgd te krijgen.

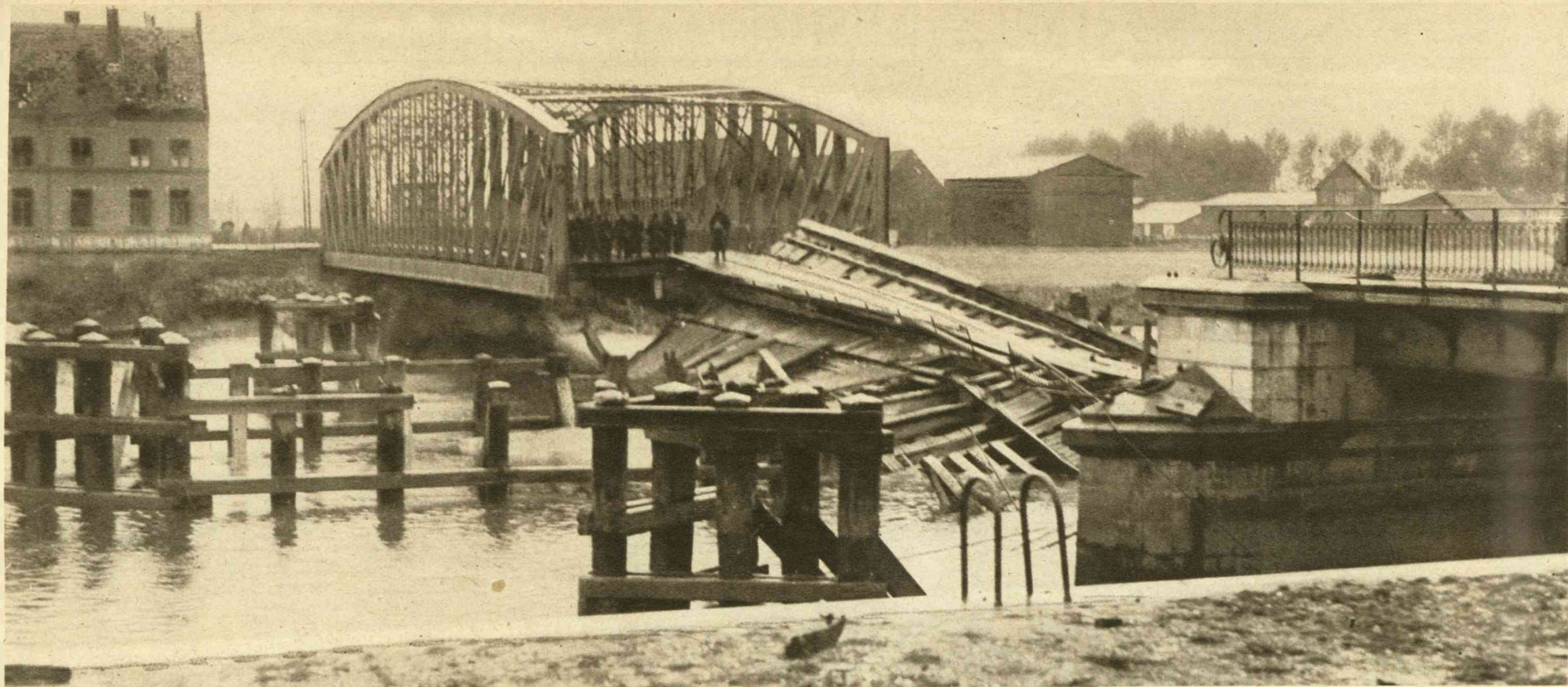
Alle boekhandelaren zullen gaarne bestellingen voor Panorama-abonnementen in ontvangst nemen. Voor slechts f 1.30 per kwartaal ontvangt men ALLE nummers die verschijnen, dus ook de extra oorlogsnummers, zooverre deze worden uitgegeven.

DE „STILLE DOOD".

Een stalen pijl die uit een vliegtoestel kan worden geworpen.

DE VERWOESTING VAN DENDERMONDE.

Wel hevig was de teistering van deze oude Vlaamsche plaats. Beurtelings door Duitsche en Belgische troepen bezet, bleef er van het geheel slechts weinig onverwoest over. Onze foto toont de opgeblazen brug, waarop Belgische soldaten.

EEN KLOEK AVIATEUR.

Als een goede illustratie van ons artikel, kunnen wij hier de juist ontvangen foto van een Belgischen vliegenier geven, die met zijn toestel van Parijs, via Namen naar Gent vloog.

ARMOEDE.

In vele der verwoeste Belgische dorpen roept de bevolking als laatste hulp den steun der voorbijgangers in.

DENDERMONDE VERWOEST.

Deze foto geeft de geheel verwoeste Marktplaats. Belgische ruiters op den voorgrond. Op den achtergrond verdriet en ellende.

DE KONING VAN ENGELAND INSPECTEERT DE NAAR HET STRIJDPERK TREKKENDE TROEPEN. DEZE BEHOOREN TOT HET 400 JAAR OUDE CORPS DER „HONOURABLE ARTILLERY”.

De Oorlog van 1870. (VERVOLG)

Even ongelukkig was de uitslag der pogingen van Generaal Bourbaki om in het Oosten van Frankrijk de Duitschers in het nauw te brengen. Gesteund door Italiaansche vrijwilligers onder Garibaldi streed ook hij eerst met succes, maar tegen de vereenigde macht der Generaals von Werder en von Manteuffel was hij niet bestand; het overschot van zijn leger zocht een schuilplaats op Zwitsersche grondgebied en werd daar ontwapend.

Steeds nauwer hadden de Duitschers in den winter van 1870 den cirkel rondom Parijs getrokken. In het laatst van December begon het bombardement zijn verschrikkingen te paren, aan den dreigenden hongersnood; desondanks verloor de bevolking den moed niet.

Maar Trochu had geen vertrouwen in de nationale garde, die hoofdzakelijk de manschappen voor de verdediging van Parijs leverde; zonder hoop op gunstigen uitslag bereidde hij een laatste poging

OP WEG NAAR EUROPA.

Een Engelsch-Indisch Kameelcorps vertrok naar Europa ter versterking van de Engelsche troepen.

voor om het cordon van den vijand te verbreken. Den 19den Januari 1871 ondernam hij den grooten uitval, waarvan men zich te Parijs zooveel voorstelde; maar de goed verschanste Duitsche troepen openden zulk een moorddadig vuur, dat de troepen van Trochu ijlings moesten terugtrekken. Van dat oogenblik af was het lot der hoofdstad beslist. Jules Favre vertrok naar het Duitsche hoofdkwartier te Versailles om onderhandelingen aan te knopen. Den 28sten Januari teekende hij het verdrag, waarbij Parijs zich overgaf; tevens werd een wapenstilstand van drie weken gesloten om de verkiezing eener Nationale Vergadering mogelijk te maken, die te Bordeaux zou bijeenkomen om over het al of niet voortzetten van den oorlog te beslissen. Nog voordat Parijs zich had overgegeven, was te Versailles de Koning van Pruisen tot Duitsch Keizer uitgeroepen. De overwinningen door de gezamenlijke Duitsche troepen behaald, hadden het gevoel van nationale eenheid krachtig versterkt; het was de wensch van het geheele Duitsche volk, dat thans het werk van 1866 zou worden voltooid en een Duitsch Rijk gesticht.
(Wordt vervolgd).

VOOR KONING EN VADERLAND.

Zooals gebruikelijk is begroeten de Engelsche vrijwilligers den Koning met een driewerf herhaald Hoera. „Three Cheers for the King!”

EEN ENGELSCH E AMBULANCE.

Engeland zend niet alleen zijn troepen naar het front doch helpt ook krachtig mee aan het verplegingswerk. Onze foto geeft de aankomst te Ostende van een Engelsche Automobiel-Ambulance.

DUITSCHLAND EN DE OORLOG

DUITSCHESOLDATEN WERPEN LOOPGRAVEN OP.

Teneinde zich tegen de opdringende vijandelijke troepen beter te kunnen verdedigen, graven de Duitse legers diepe groeven, waarin de soldaten zich staande kunnen verweren.

VERDEKT OPGESTELD.

Deze foto van het krijgsveld typeert meer dan vele woorden de verwoedheid van den strijd. Elke duim gronds bekampend, wordt tenslotte het infanteriegevecht een geweldige worsteling om de overhand.

NA EEN SCHERMUTSELING.

DUITSCHESOLDATEN BEZIG DE UNIFORMSTUKKEN ENZ. VAN HUN GEVALLEN KAMERADEN NA TE ZOEKEN.

LANGS DE SPOORBAAN.

EEN DUITSCHESCHILDWACHT. DIE BIJ DEN SPOORWEG VAN BRUSSEL—ANTWERPEN DE WACHT HOUDT.

Een Brief van Joopie

(Oorlogscorrespondent)

In mijn echtelijk leven is het nu en dan — we hebben geen kinderen — nog al eens voorgekomen, dat mijn vrouw zei: „We moesten eens een dagje naar Brussel gaan!”

Gewoonlijk had ik daar geen overwegend bezwaar tegen. Maar 't was mij toch alsof ik de 42 c.m. kanonnen van het Duitsche leger bij Parijs hoorde donderen, toen zij *mir nichts, dir nichts* diezelfde vraag stelde te Maastricht, waar nog ons hoofdkwartier was.

„We moesten eens een dagje naar Brussel gaan!” Wel, ik zal niet beweren, dat 't in Maastricht amusant is voor een oorlogscorrespondent. Aardige mensen, daar niet van, maar de oorlog was al lang te ver af, zóó dat er te Maastricht zelfs niets meer van te liegen viel. Van mijn meest bekwame collega's was er dan ook nog maar één overgebleven, gedachtig aan het: wie 't laatst liegt, liegt het best. Maar mijn eigen fantasie wilde in de Limburgsche hoofdstad niet meer werken. Ik vermoed dat gaandeweg het bier het drukinkt-gehalte van mijn reporterbloed aanmerkelijk heeft verdund. Hoe het zij, te „verslaan” viel er in Maastricht niets meer en aangezien het met het hengelen ook al niet best vlotte, kon ik me er heel goed in vinden om „Momus,” den vluchtelingen en den gewonden een „vaarwel” toe te roepen, dat volstrekt niet als het laatste bedoeld zou zijn.

Maar — naar Brussel? Zoo'n idee kan alleen bij een vrouw opkomen. „Wat moet je in Brussel doen?” vroeg ik. „Nou, zei ze, ik heb wel 'n beetje nieuwe plunje nodig, want ik loop hier maar aldoor in datzelfde grijze pakje. En 'n nieuwe hoed, en handschoenen, je weet wel, in dat winkeltje op den Boulevard Anspach, 3 franc 95, goedkoop!

EEN HULDE AAN HET

Deze medaille werd ons door de vriendelijke bemiddeling van den heer Abrahamsen, Passageboekhandel, den Haag, afge-

't Is allemaal veel goedkooper dan in den Haag en we halen er de kosten best uit, want jij hebt dan meteen wat te schrijven en „Panorama” betaalt je voor een brief uit Brussel minstens 10 gulden per regel.”

Al het goud van Klondyke en alle edelgesteenten van Golconda fonkelden voor mijn oogen bij deze toespeling.

„Maar m'n lieve mensch, zei ik, hoe komen we in Brussel?” „Leg nou niet te lievemensen! riep mijn betere helft met een volkomen ontkenning mijner meest teedere gevoelens. Geen uitvluchten! Gaan we, of gaan we niet?”

„Kijk eens, zei ik, over eenige dagen trekt de staatsloterij weer. Als het staatsnummer van het eerste duizendje oneven is, dan gaan we, als het even is gaan we niet. Goed?”

„Geen denken aan, geen beslissing door het lot, een mensch moet zijn lot in eigen handen nemen, leeraarde zij, dat heb ik al getoond toen ik je trouwde. (Het is waar, dat zij mij getrouwd heeft). Je gaat er maar dadelijk eens op uit om te informeren wat de beste weg is en je mocht je wel schamen ook, dat je zoo lang niets van je hebt laten hooren aan je lezers. Ben jij een oorlogscorrespondent?”

In het diepst van mijn ziel gegriefd, ging ik er op uit, om bij den stationschef en den Duitschen consul te informeren hoe ik het best naar Brussel kon komen.

Aan den keizerlijken ambtenaar stelde ik de vraag of het niet het beste zou wezen wanneer ik maar eens een particulier briefje schreef aan Z. M. zelf. Maar hij vreesde dat het wel St.-Juttemis kon worden eer ik antwoord kreeg, omdat de keizer het nog al aardig volhandig had. Overigens hulde hij zich in een diplomatieke duisternis, of hij hield zich maar van den domme. Ten laatste meende hij, dat het 't verstandigst zou wezen om te Aken permissie te gaan vragen om in België te mogen reizen.

„Waarom niet liever in Berlijn?” vroeg ik. Maar van die vraag nam hij geen notitie. Dus zocht ik mijn vriend, den stationschef, op, die juist over het perron heen en weer wandelde en het bekende deuntje floot van: tusschen Keulen en Parijs daar leit de weg naar Rome...

Ik stoorde hem in zijn muzikale overpeinzingen met de opmerking dat ik niet naar Rome wilde, maar naar Brussel, twee plaatsen te klasse, enkele reis.

Op den voorgrond stelde hij, dat hij in de richting België alleen retourkaartjes te klasse perron kon afgeven en dat

scheen hij zelf nog al lollig te vinden, wat hij lachte er om. Ik begrijp, eerlijk gezegd, niet, hoe iemand wiens bedrijf zoo goed als stop is gezet, nog lachen kan, tenzij het is met de gedachte dat hij toch zijn vol traktement krijgt.

„Ja, ja,” zei ik, óók doende alsof ik lachte, „jij hebt maar een leventje, chef! Toch begrijp ik niet hoe je het uithoudt. In uw plaats kocht ik een oud locomotiefje — zoo'n ding eet uit de hand — en een paar wagentjes en ik begon voor mezelf.”

„Daar wacht ik mee tot ik gepensionneerd ben,” was zijn antwoord. „Maar komaan, Joopie, 'k zal eens zien of ik je helpen kan. Naar Brussel hè? Dat is makkelijk genoeg. D'r zijn verschillende routes, maar *tout chemin mène à Rome*, bij manier van spreken. Neem mijn vrijpostigheid niet kwalijk, maar waarom wil je naar Brussel?”

„Mijn vrouw wil daar nieuwe handschoenen koopen.” „Dat is een argument,” gaf hij toe (hij is óók getrouwd). „Och, de zaak is eigenlijk eenvoudig genoeg. Van hier ga je naar Roosendaal, dat kan je in 24 uren gemakkelijk doen. Daar overnacht je en den volgende ochtend ga je naar Esschen. Van Esschen wandel je naar Antwerpen en als je daar binnen ben...”

„Dan kan ik er niet meer uit!” „Drommels,” zei hij, „dat is waar ook! Die binnen binnen, binnen binnen. Nou, dan wat anders. Van hier ga je naar Roosendaal, daar overnacht je en den volgende ochtend ga je naar Vlissingen. Van Vlissingen ga je naar Breskens en van Breskens naar Maldeghem, met de tram. Van Maldeghem ga je naar Gent en van Gent ga je naar Brussel. Dat is zoo ongeveer de naaste weg.”

En dat is nou een man, dacht ik bij me zelf, die nota bene examen in aardrijkskunde heeft gedaan. Maar ik zei niets. „Een andere weg,” ging hij voort, „is dat je van hier naar Rotterdam gaat, van Rotterdam met de „Batavier” naar Londen, en van Londen naar Ostende en dan naar Brussel. Het is een beetje 'n omweg, maar de reis biedt meer gemakken en je hebt niet te loopen.”

Ik bedankte hem en ging naar het hotel terug. „Wat zei de chef?” vroeg mijn vrouw. Ik vertelde. „Hij zegt wat!” liet zij hooren. „Ik zal je eens gauw wat vertellen, Joopie, we gaan met 'n auto, dat is de eenige manier. Op zee liggen mijnen en ik heb geen lust om in de lucht te vliegen.”

Zoo gezegd, zoo gedaan. (Bij ons thuis is het altijd zoo, als mijn vrouw iets zegt tenminste). Ik kreeg een auto. Ik kreeg van den consul zelfs een soort van „Schein”. (Zenoemen zoo'n ding Schein omdat je het voor 'n schijntje koopen kunt). Mijn papieren waren in orde. Mijn hengel liet ik achter, als souvenir voor het jongemensch, dat mijn laarzen had gepoetst. De sobere bagage werd ingeladen, wij ook en rrt! daar ging het, op weg naar Luik.

Mensen, menschen wat een wederwaardigheden! Daar zou ik heele kolommen vol van kunnen schrijven en er gaat al véél op een kolom van dit blad.

Om de waarheid te zeggen, al die wederwaardigheden van oorlogscorrespondenten in België doen denken aan den ziekenverpleger, die na een nachtwaak 's ochtends aan den dokter vertelde dat *hij*, waker, zoo'n slechten nacht had gehad, maar over den patiënt heelemaal zweeg. Zij vertellen voornamelijk van alle gevaren die *zij* hebben gelopen. En mijn vrouw had me uitdrukkelijk gezegd: „Joopie, daar doe jij niet aan mee, het is zoo echt iets van een man!”

(Ik heb trouwens nooit aan de superioriteit der vrouw getwijfeld, ook niet op dit speciale terrein des levens).

Ter wille van mijn wederhelft en ter wille van de bekorting deel ik dus mede, dat wij 137 malen zijn aangehouden, 23 malen zijn teruggezonden, dat wij 9 malen kans hebben gelopen om als spion te worden doodgeschoten, dat we in het geheel 13 malen zijn gearresteerd, dat we door 24 verbrande dorpen zijn gereden, dat de platen van Leuven de werkelijkheid zeer goed wedergeven en dat al die vernielingen een heel akelig gezicht zijn. Maar dat is allemaal door anderen al zoo in geuren en kleuren beschreven, dat ik me niet aan een herhaling waag, ook al omdat het dramatische niet in mijn lijn ligt. Ieder oorlogscorrespondent moet weten wat-ie doen en laten moet en in welke richting zijn gaven hem leiden (wat mij zelf betreft, ik wordt niet alleen door mijn gaven maar bovenal door mijn gade geleid). Ik ben overtuigd, dat wanneer ik in de plaats was geweest van wijlen Stanley en mijn hoofdredacteur had me geseind: Ga Livingstone zoeken! — dat ik dan zou geantwoord hebben: zoek hem zelf! — Want ik ben overtuigd, dat ik den weg in Afrika niet zou hebben gevonden. Thans evenwel, dank zij een bekwaam chauffeur, vond ik den weg naar Brussel.

Het gaf heel wat vieren en vijven om er binnen te komen. Maar ik moet zeggen, dat mijn vrouw er ons weer aardig uitredde. Onderweg had ze het al over de heldin in „Cy-rano,” die haar man in het leger gaat opzoeken en er in slaagt door het vijandelijk leger heen te komen door te zeggen, dat ze naar haar *amant* wil, terwijl ze haar *man* bedoelde. Op den klank af, in het Hollandsch, scheelt het niet zoo veel als in de werkelijkheid.

De Duitsche officier die het bevel voerde over een wachtpost op de Chaussée de Louvain maakte bezwaar om ons door te laten. Het mocht nu eenmaal niet, zei hij, ofschoon mijn „Bescheinigung” en papieren in volmaakte orde werden bevonden. Ook mijn huwelijksboekje keek hij na. Mijn vrouw beweerde, dat wij per se naar Brussel moesten.

„Ja, was wollen Sie denn da machen g'nädige Frau?” vroeg de galante Pruis.

„Ich muss unbedingt zu meiner Schneiderin” verzekerde mijn echtgenoot. En zij voegde er bij, dat ze, om zoo te zeggen, niets had om aan te trekken.

Dat hielp. De jonge man gaf zijn manschappen het bevel om de auto door te laten, streek zijn knevel eens op, zette

de hakken tegen elkaar, salueerde... en zoo kwamen we dan in Brussel.

Praat me van „'n dagje in Brussel” in oorlogstijd! Het was avond toen we er binnen kwamen en heel de stad lag in een halfdonker. De koffiehuisen waren gesloten, de terrassen leeg en het regende. Geen licht-reclame voor Luna Park, geen flikkering van booglampen voor de cinema's, geen gewoel, geen gejoel, geen druk gerij van taxi's en trams, de winkels dicht, de krantenverters verdwenen, zelfs geen jolige juffies op straat, geen gelach, geen glazen-gerinkel, enfin wat je dan 'n dooje boel noemt.

In het hotel waar we gewoonlijk afstapten vonden we ook thans een onderkomen; de portier was blij weer eens een bekend gezicht te zien, zei-ie. Aangezien slapen nog het beste was wat je kon doen, gingen we eerst wat eten en toen ter ruste.

Den volgende dag slaagde ik er in een onderhoud te hebben met den gouverneur-generaal. Hij verraste mij met een „Awel zulle, menier Joopie!” en verbeeldde zich dat dit Hollandsch was. 'n Aardige ouwe man, dus ik liet hem maar in dien zoeten waan.

Natuurlijk kwam vrij spoedig de groote vraag, waarop ik al voorbedacht was.

„En hoe denkt men in Holland over den oorlog?” „Excellentie,” antwoordde ik, „de Hollanders zijn, op dit oogenblik althans, de gelukkigste menschen ter wereld. Zij denken in het geheel niet!”

„Herr Joopie,” zei de maarschalk, „er is een diplomaat aan u verloren gegaan.”

Ik boog, bescheidenlijk, maar toch eenigszins verrast. Ik heb nl. altijd gehoord, dat diplomatie is: de waarheid zeggen, maar het schijnt dat ik me vergist heb.

„Komaan,” meende zijn Excellentie, lachend, „men heeft toch ook bij U zijn sympathiën en antipathiën?”

„Ongetwijfeld,” gaf ik toe, „maar men houdt er zijn mond over. U zou het misschien niet gelooven, Excellentie, maar de neutraliteit zit den Hollanders zóó in het bloed, dat men thans op de scholen alléén de aardrijkskunde van Nederlandsch-Indië behandelt, enkel maar om reeds de

BELGISCHE KONINGSPAAR.

staan; zij wordt in Antwerpen ten bate van het Belgische Roode Kruis verkocht.

neutraliteit van de kinderen niet in gevaar te brengen.”

„Zeer lofw aardig,” zei hij, „en practisch tevens, want je kunt nooit weten hoe na een oorlog de kaart er uit ziet.”

„Dat is dan ook de voornaamste reden, ging ik verder, waarom wij ons niet in de kaart laten kijken.”

„U is wat ze bij ons in Duitschland een Schlaumeier noemen,” meende de generaal, waarop mijn vrouw liet volgen: „Dat heeft hij van mij!”

De maarschalk scheen dat wel te gelooven. Hij verontschuldigde zich, dat hij het erg druk had en ons dus maar weinig tijd kon geven. 'n Zachte wenk om te vertrekken, wat we dan ook deden.

„Je kan wel zien,” meende mijn vrouw, toen we weer buiten waren, „dat ze in de legers geen vrouwen hebben. Er was bij den maarschalk niet eens stof afgenomen; ik heb met mijn vinger over de tafel gestreken, je kon er poppetjes op teekenen. Ik zal straks in den Bazar op den boulevard een dozijn stofdoeken koopen en hem die toezenden.” Maar toen heb ik me laten gelden. Ik weet niet of stofdoeken tot de voorwaardelijke of tot de directe contrabande behooren, maar ik vond, dat wij als onderdanen van een neutrale mogendheid geen geschenken mochten geven aan een der oorlogvoerende partijen. En dus is het niet gebeurd. (Wat me trouwens erg verwondert).

Over het geheel is dat „dagje in Brussel” me toch al duur te staan gekomen. De twee eieren bij mijn ontbijt werden me met 75 centimes per stuk berekend, 's middags om 1 uur kon ik bij St. Joseph geen ponsje krijgen en 's avonds om 6 bij Hulstkamp geen ouwe klare. Verboden! Mijn vrouw kocht voor 400 francs blouses, voor 50 francs handschoenen, besteedde nog eenige tientallen franken aan dingen die ze in den Haag „onmogelijk” kon krijgen. De auto had 270 francs gekost, zonder de fooi aan den chauffeur. Om kort te gaan, eer we in Sas van Gent waren hadden die paar daagjes in Brussel me een klein burgermans-oorlogsinkomentje gekost. En weer op vaderlandschen bodem terug, had ik alle gelegenheid om na te denken over de dwaasheden waartoe een oorlogscorrespondent komen kan, wanneer hij zijn vrouw meeneemt.

Hopende dat het bij u van 't zelfde is, Hoogachtend,
A. S. JOOPIE, (Oorlogscorrespondent).

PÈRES CHARTREUX

„CHARTREUSE-TARRAGONE“

En vente partout; Agent général J.A. VERBUNT, Tilburg

DE „SWAN“ VULPEN

Geschikt voor ELKE hand; is wereldberoemd als

DE BESTE

Wacht U voor namaak! Geïllustreerde Prijscourant gratis.

Verkrijgbaar bij alle solide handelaren in schrijfbehoeften en aanverwante artikelen.

Hoofdagente: GEBRs. POLAK, afd. SWANVULPEN, VLISSINGEN.

DE LOCHEMSCHÉ
COOP. ZUIVELFABRIEK
verzendt haar prima
ROOMBOTER direct
aan consumenten, door
het geheele Rijk.
Depôt te AMSTERDAM:
DE CLERCQSTRAAT 9.

**BOEKHANDEL
W. TEN HAVE**

KALVERSTRAAT 21 HET SPIN AMSTERDAM
WANDTEKSTEN KERKBOEKEN
BIJBELSCHE PLATEN PRACHTWERKEN
TEL 4066 ZWITSERSCHÉ PHOTOS TEL 4066

LICHT- en KOOKGAS

**Zonder
Leiding.**

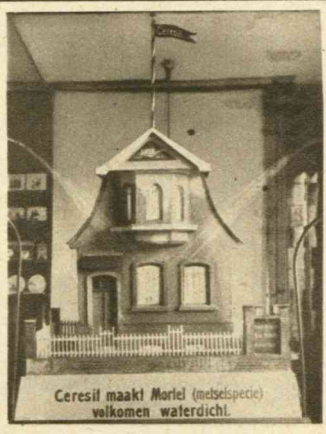
**P. W. Seeboldt,
IJselmonde.**

(Telef. Int. No. 4022 Het
Rotterdam).

SUIKERZIEKTE.
**Mij. ORVIÉTANOSE, Nicolaïstraat 23,
den Haag.**

Na een driejarig bestaan kan men spreken van burgerrecht. Orviétanose heeft dit recht verkregen temeer nu een bekend en geacht medicus te Haarlem, de Heer F. Lochnaar Docter, deze **Orviétanose** in een open brief, die op aanvraag gratis wordt toegezonden, aanbeveelt.

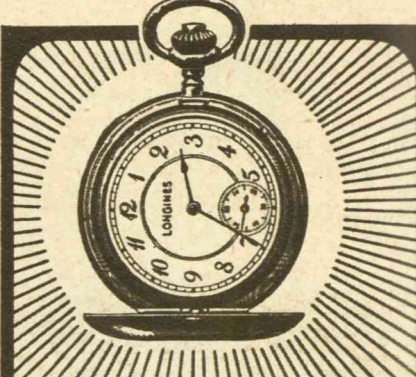
Voor eerste klas **PIANO'S** 10 JAAR GARANTIE
KUNSTSPEL en ELECTR. PIANO'S. VLEUGELS is HET ADRES
KESSELS' KON. FABRIEK. **TILBURG**
VRAAGT CATALOGUS — OOK TERMINBETALING

Ceresil maakt Moriel (midselapetie) volkomen waterdicht.

UITNOODIGING tot bezichtiging van een Miniatuur-Gebouw met kelder, kamers en gevels waarbij Ceresil is toegepast. De kelder is geheel door water omringd, terwijl het geheele gebouwtje doorlopend met water besproeid wordt. Inwendig blijft alles volmaakt Kurkdroog.

**HENRI HUINCK &
ALEX. IMHOFF,**
GROOTE DRAAISTEEG 2-4,
ROTTERDAM.
VRAAG BESCHRIJVING P. L.

Longines

Meest betrouwbare
Chronometer

ROTOGRAVURE: EEN IDEAA-PROCÉDÉ VOOR ELK SOORT DRUKWERK

BINNEN WEINIGE DAGEN ZAL VERSCHIJNEN HET :

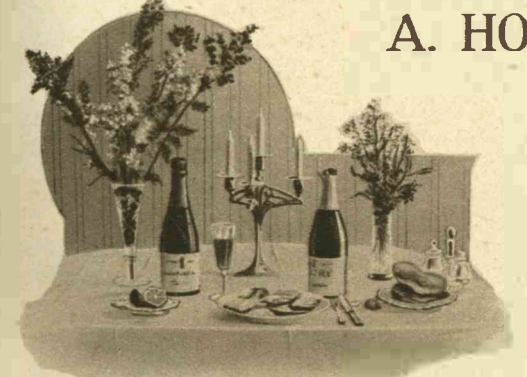
**GEDENKBOEK VAN DEN EUROPEESCHEN
OORLOG IN 1914**

onder loezicht en met een voorwoord van W. A. T. DE MEESTER, Luitenant-Generaal, Oud-Commandant van het Veldleger
Met medewerking van verschillende Autoriteiten

Compleet in 20 Afleveringen à 30 Cents

Bij elken Boekhandelaar staat NU reeds de intekening open — VRAAGT PROSPECTUS!

Uitgave van A. W. SIJTHOFF'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ, LEIDEN - Telefoon Intercommunaal 1

A. HOOGENDIJK Jzn.
Vlaardingen.
IMPORTEUR der
ECHTE DOURO-
PORTWIJNEN
en
CHAMPAGNE „QUEEN“
Luxe proefkistjes:
Portwijnen 1/2 fl. f 4.05
Champagne „Queen“ 3/2 fl. . . . 4.50
tegen inzending van postwissel.

Wanneer gij Uw vrienden werkelijk vriendschap bewijzen wilt, toont hun dan den weg tot ontwikkeling, ontspanning en genoegen: Zegt hun dat zij een abonnement op „PANORAMA“ nemen!

SALAMANDER
Schuhges. m. b. H., Berlin.

Eenhedsprijs . f 8.25
Luxe afwerking f 10.50
VRAAGT MONSTERBOEK B.

AMSTERDAM
Kalverstraat 165.

ROTTERDAM
Noordblaak 43.

GOODRICH-Banden. Gebr. DE WILDE, Rubber, AMSTERDAM.

EEN BELGISCH KAMP IN DE BUURT VAN ANTWERPEN.

DE BELGISCHE ARTILLERIE VERVOERT KANONNEN

ARISTARCHI BEI,
de overleden Turksche Gezant.

DE DUITSCHE KEIZER AAN HET FRONT.
De Keizer vergezeld van Graaf Von Moltke ontvangt een rapport.

DOM MAURUS LEBAU,
Prelaat der verwoeste Abdij van Dendermonde.

Generaal J. H. DE LA REY. † Deze uit den Boerenoorlog welbekende generaal, in den Oranje-Vrijstaat algemeen bekend als „Oome Koos“, is een dezer dagen door een tragisch ongeval gedood. Wij danken dit portret aan de welwillendheid van den Heer Hidde Vrijland, Directeur van het Zuid-Afrikaansch Museum te Dordrecht.

D. WOLFFSOHN. † Velen in den lande zullen met innig leedwezen het overlijden van dezen sympathieken voorvechter van het Zionistisch ideaal vernemen hebben. Wolffsohn, die ook als leider v. h. Haagsche Congres hier tal van vrienden telde, bereikte den leeftijd van 59 jaar.

EEN ENGELSCH AMBULANCE.

De hertogin van Sutherland was een der eersten, die met een ambulance naar België trok. Zij maakte het beleg van Namen mee. Haar werd door het Duitsche legerbestuur verlof gegeven over Nederland naar Engeland terug te gaan. Onze foto werd in Hotel de Twee Steden te 's-Gravenhage genomen. De Engelsche dokter verklaarde bij geen der gewonden dum-dum kogels te hebben gevonden. Het gezelschap schonk als dank voor de Nederlandsche gastvrijheid een belangrijk bedrag aan het Kon. Nat. Steun-comité.

HET NEDERLANDSCHE ROODE KRUIS.

H. M. de Koningin schenkt hare voortdurende belangstelling aan het Roode Kruis. Zij woonde o. a. ook de oefeningen te Voorburg bij. Onze foto toont H. M. vergezeld door den leider van de transport-colonne Dr. Bolland.

N.B. Door overvloed van interessante oorlogsfoto's zijn wij genoodzaakt voor ditmaal de kaart van het oorlogsterrein te laten vervallen. — De aandachtige lezer zal hebben bemerkt, dat ons vorig nummer door een zelfout 13B is genoemd; dit moest zijn 13A. Teneinde de nummering te doen uitkomen hebben wij DIT nummer thans 13A genoemd.

23 Sept. 1914
No. 13^b
2^e Jaargang

PANORAMA

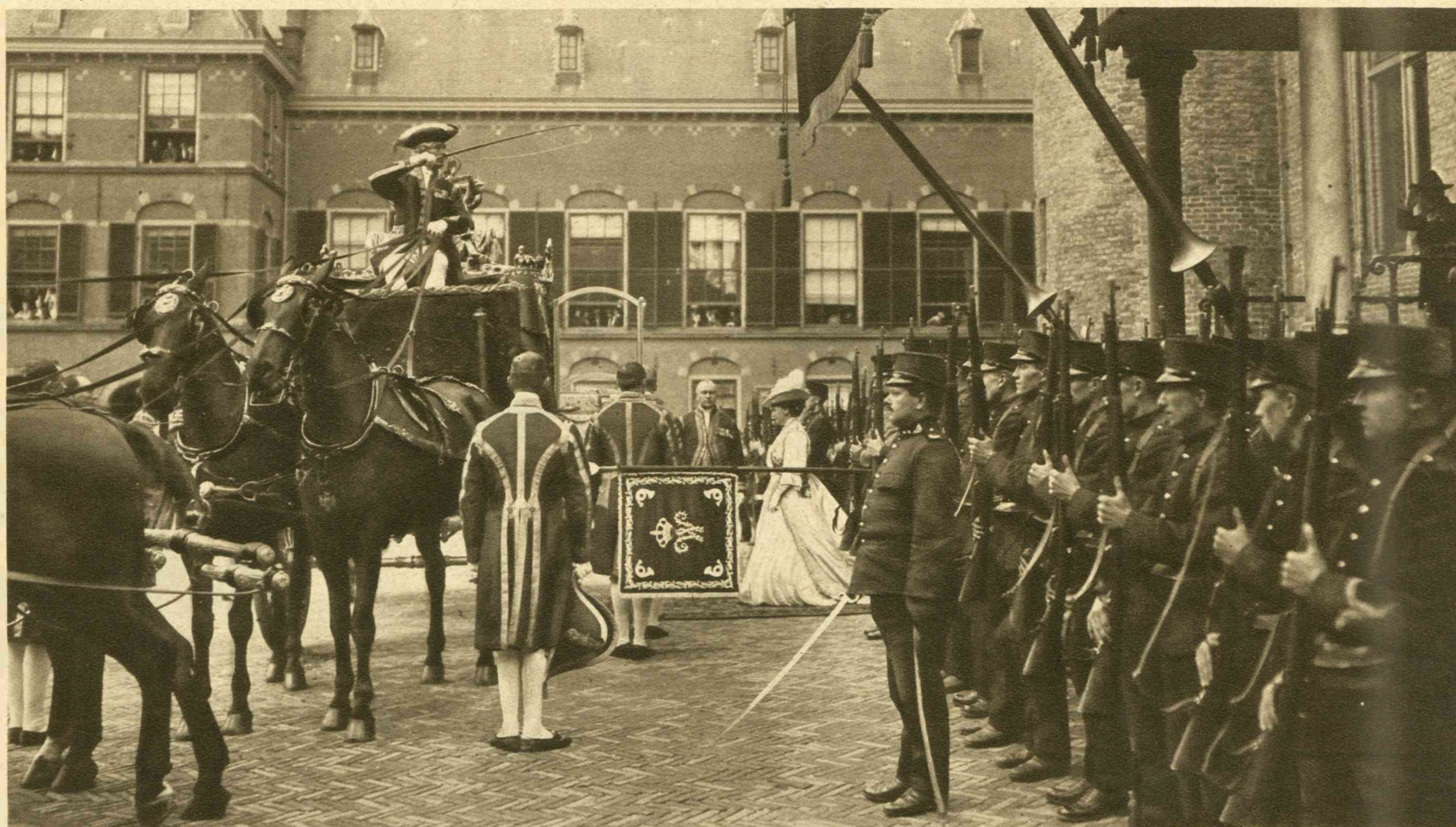
DIT nummer kost
(afzonderlijk gekocht)
7½ CENT

UITGAVE VAN A. W. SIJTHOFF'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ, LEIDEN

REDACTIE EN ADMINISTRATIE: DOEZA STRAAT 1 - TELEFOONNUMMER 1

ABONNEMENTEN PER JAAR f5.20 FRANCO AAN HUIS BEZORGD

EEN HISTORISCH MOMENT: De Opening der Staten-Generaal op Dinsdag 15 September 1914.

H.M. DE KONINGIN VERLAAT DE RIDDERZAAL NA HET UITSPREKEN DER TROONREDE.

MINISTER CORT VAN DER LINDEN (Binnenl. Zaken), VERGEZELD VAN Jhr. LOUDON (Buitenl. Zaken) GEEFT ZICH NAAR DE RIDDERZAAL.

MINISTER VAN JUSTITIE, Mr. ORT (rechts), MINISTER RAMBONNET (Marine), DAARACHTER RECHTS DE MINISTER VAN OORLOG BOSBOOM, EN LINKS MINISTER BERTLING (Financiën), BEGEVEN ZICH EVENEENS NAAR DE VEREENIGDE ZITTING.

DE VROUW EN DE OORLOG

Man al het leed dat de wereld treft, krijgt de vrouw haar deel. Zij is echtgenoot en moeder, voelt dus, naast haar eigen pijn en zorg, (en meestal nog sterker dan deze), het leed van hen, die haar lief zijn. Wij zouden in ons blad een lange reeks verhalen kunnen geven, waarin de ellende wordt verteld, welke juist nu vrouwen van alle nationaliteiten onschuldig trof. Doch dit is niet de taak van Panorama.

Veeleer willen wij wijzen op den arbeid, welke door de vrouw gedaan wordt in dezen krijg. En 't mag gezegd worden, dat haar werk in alle landen gericht is op lenigen en voorkomen van nood en pijn.

Wij hebben — binnen onze eigen grenzen — tal van bewijzen daarvan gezien. Onze Koningin heeft het voorbeeld gegeven. Het werk van het Steuncomité, dat op Haar initiatief tot stand kwam, blijkt van groot nut te zijn en naast de Koningin staat een breede schaar van vrouwen uit alle rangen en standen, die haar goed hart

H. M. ELISABETH, KONINGIN VAN BELGIË.

doen spreken en van haar energie, werkkracht en levensmoed de bewijzen geven.

Daarbij komt nog een groot getal van stille werkers. Er is in de afgelopen weken in heel wat huisgezinnen door vrouwen getoond, wat de vrouw vermag. Zeer vele bedrijven zijn staande gehouden door de flinkheid van de vrouw, zeer veel mannen hebben de groote zorgen, welke de crisis meebracht, alleen leeren dragen, doordat de vrouw, met haar impulsief aanpassingsvermogen, direct begreep, hoe zij helpen kon. Hulp, in eigen kring geboden, is zeker niet minder waard dan die, welke naar buiten blijkt. En dan zijn er door vele huisvrouwen groote hoeveelheden voedsel ingemaakt, welke in den wintertijd, voor hen, die er behoefte aan hebben, ter beschikking zijn. Het Roode Kruis en de Comité's voor uitgewekenen hadden hun werk niet kunnen doen zonder de dienstvaardigheid der Hollandsche vrouwen en meisjes, die ook aan de grenzen (ons blad gaf er bij herhaling de fotografische bewijzen van) daden van menschenliefde verrichten.

* * *

In de landen, welke aan den strijd deelnemen, is de taak der vrouw niet minder zwaar.

Een eerbiedige hulde brengen wij wel in de eerste plaats aan de sympathieke Koningin der Belgen.

Wanneer er ooit in de wereldgeschiedenis van een tragische samenloop van omstandigheden sprake was, dan is het zeker hier. Een Beiersche van geboorte, ziet Zij het land, dat Haar lief was, en den man, dien Zij aanhangt, aangevallen door Haar eigen landgenooten. Zij, hoewel zwak en teer, stelt Haar huis en Haar persoon ter beschikking van het land, Zij zorgt voor de veiligheid van Haar kinderen, die zij naar Engeland brengt en komt terug naar de bedreigde veste, waar Haar man vertoefte.

„Een moedige Duitse“, dat is het opschrift waarmee een Duitsch blad dezen terugkeer aankondigt. Dit opschrift spreekt meer dan boekdeelen.

* * *

Ook vanuit Duitschland bereiken ons velerlei berichten, welke van de doortastendheid en het patriotisme der vrouwen spreken. Het „Eisen für Gold“ van den vrijheidsoorlog, is weder parool geworden. Vrouwen geven haar sieraden voor het vaderland en dragen ijzer in plaats van goud. Zij weten met groote energie haar eigen leed te verbergen om haar omgeving niet te deprimeeren. En in plaats van tranen om hun geliefde afgestorvenen, geven zij haar hulp voor het Roode Kruis.

* * *

De Engelsche vrouw en haar practisch werk ter versterking van het landleger, heeft Panorama in een vorig nummer reeds genoemd. Doch daarmee is de taak, die

ENGELSCH VERPLEEGSTERS IN RUITERCOSTUUM.

VROUWEN DIE HULP EN VERSNAPERINGEN AAN DE GEWONDEN BIJEN.

DE FRANSCH VROUW ALS „CONDUCTEUR.“

de Engelsche vrouw op zich nam, niet geheel omschreven Queen Mary, die een echte huisvrouw is, heeft begrepen, dat er heel wat moet gedaan worden voor al die vrouwen, die door het uitbreken van den oorlog zonder werk kwamen. Zij gaf het initiatief voor het oprichten van een fonds, dat deze moeilijkheid practisch zal helpen bestrijden. En met de voortvarendheid, welke de Britten op liefdadigheidsgebied toonen, kwamen er op één dag 33.000 Engelsche ponden, dus bijna 4 ton bijeen. Terwijl dagelijks de bijdragen nog vermeederen.

* * *

Overal waar gestreden wordt staan de ziekenverpleegsters gereed, haar groote en moeilijke hulp te verleenen zonder naar nationaliteit te vragen, vriend en vijand gelijkelijk helpend.

De Engelsche Nurses hebben zich een uniform gekozen, waardoor zij in staat zijn te paard tot aan de gevechtlinie door te dringen om daar de gewonden weg te halen. De reusachtige lengte van deze linie dwingt wel tot zulke maatregelen, welke de kordaatheid der vrouw bewijzen.

Het schijnt, dat de vriendelijke hand der verpleegster, haar geschiktheid voor haar taak, ook op het oorlogsterrein te prefereeren is boven mannenhulp, welke uit den aard ook veel schaarscher kan geboden worden.

* * *

Met een enkel woord spraken wij reeds ervan van hoe groote waarde de hulp der vrouw bleek bij de economische moeilijkheden, welke een onvermijdbaar uitvloeisel van den oorlog zijn. In Frankrijk, waar de vrouw in alle rangen en standen zich beijvert het leed te helpen ver-

zachten, treedt zij bij tram en spoorwegen even goed als in winkel en werkplaats flink op als plaatsvervangster van den man die aan het front strijdt. En zij slaat zich door dit werk heen.

In duizenden woningen, over geheel Europa, in landen van strijd en in landen van neutraliteit, gaan vlugge vingers op en neer en wordt heel wat wol verwerkt, tot warme kleedingsstukken voor de soldaten. Deze moeten in het koude jaargetijde dienen, dat nu al reeds zijn voorboden zendt.

Regner c'est prévoir. En de vrouw wil ook door deze voorzienigheid haar recht om op het gebied der liefderijke hulpe te regeeren, bewijzen.

* * *

Moge die steun voor dezen winter niet noodig zijn. Tenminste niet op 't slagveld.

ONZE OPLAAG STEEDS STIJGEND!

Wij mogen thans onzen lezers een mededeeling doen, die hun aangenaam zal zijn. Panorama dat op 1 Aug., den dag van de mobilisatie, voor een éénjarige al reeds een respectabel getal vrienden telde, heeft in de 1½ maand na dien verloop, het getal dezer vrienden zien verdubbelen. Zonder zelfverheffing mogen wij zeggen, dat wij ons uiterste best hebben gedaan om deze vermeerdering te verdienen. Het heeft ons groote opofferingen gevraagd om den lezers datgene aan te bieden, wat blijkbaar hun belangstelling en voorliefde voor Panorama zoo versterkte. Terwijl het door ons gekozen drukprocédé, de rotogravure, met haar snelle leveringsmogelijkheden ons groote diensten van fraaie en vlugge aflevering schonk.

En wij gaan verder. „Altyt Waak Saem“, is niet voor niet het devies der uitgeefster!

DE OORLOG IN NOORD-FRANKRIJK

EEN DUITSCHE LEGERTROEP DOOR EEN BRANDEND FRANSCH DORP TREKKEND.

Onze foto mag een buitengewoon interessante opname genoemd worden. Tegen den gloed der brandende huizen steken de figuren der voorttrekkende troepen als silhouetten af. Een gruwelijke oorlogsfoto.

OORLOGS-KRONIEK

8 Sept. De Russen bezetten Mikolajöf, ten Zuiden van Lemberg. — Inval der Serviërs in Bosnië.

9 Sept. De Belgen vallen vanuit Antwerpen de Duitschers aan bij Aerschot; 300 Duitschers gevangen genomen.

10 Sept. De Russen dringen de Duitschers en Oostenrijkers terug aan de Dnjester en bij Krasnik. — De Russen in Oost-Pruisen worden door de Duitschers in de richting van de Niemen teruggedrongen. — Het leger van den Duitschen Kroonprins neemt een versterkte Fransche stelling ten Zuid-Westen van Verdun.

11 Sept. Het centrum van het Duitsche leger tusschen Parijs en Verdun, wordt door den

druk van het Fransche leger teruggedrongen.

12 Sept. Nederlaag der Duitschers in den slag tusschen Parijs en Verdun; zij worden teruggeworpen achter de Marne en op de Maas. De Franschen en Engelschen maakten 6000 gevangenen en 165 kanonnen buit. — De Russen behalen na een 17-daagsch gevecht op de Duitsch-Oostenrijksche legers een overwinning bij Krasnik en Tomasof. 30.000 man, 200 officieren en veel oorlogsmateriaal door de Russen buitgemaakt. De Duitsch-Oostenrijksche legers vluchtten over de rivier de San. — In Oost-Pruisen lijdten de Russen een nederlaag; 10.000 gevangenen en 80 kanonnen door de Duitschers onder generaal Von Hindenburg genomen. — Inval der Russen in Boekowina en Zevenbergen.

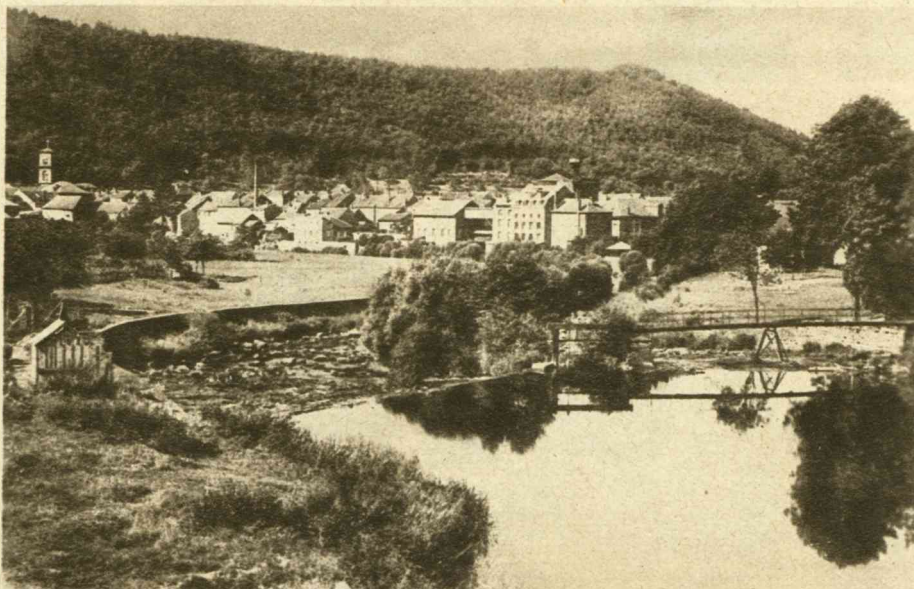
ENTHOUSIASME IN LONDEN.

De door de berichten der overwinningen van de geallieerden opgewonden menigte omringt de auto van een der uit de War-Office terugkeerende Engelsche Ministers.

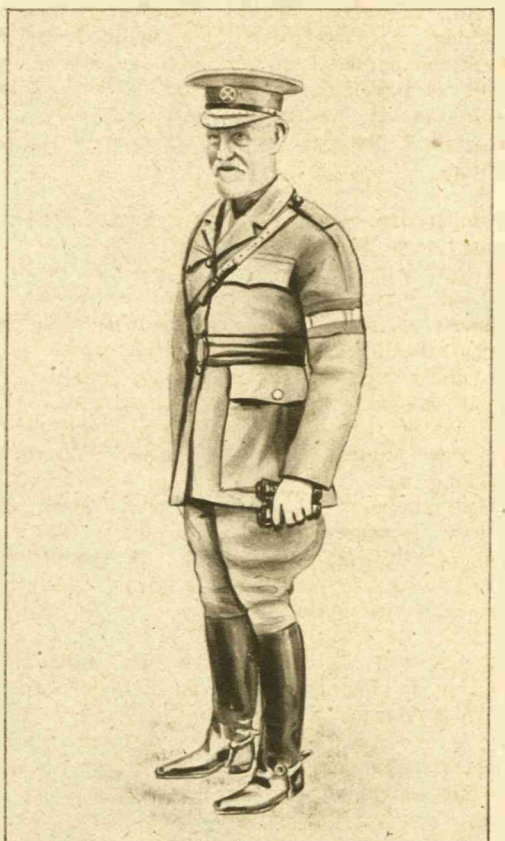
GENERAAL JOFFRE.

Wij zijn er eindelijk in geslaagd een foto van Gen. Joffre te veld te bemachtigen. Deze foto, hoewel van uit een technisch oogpunt bekeken niet bijster fraai, zal, na de gebeurtenissen der laatste dagen, onzen lezers zeker wel interesseeren.

AAN DE FRANSCH NOORDGRENZ.

Onze foto geeft het lieflijk gelegen Raon l'Etape aan de Meurthe weer, waar na een hevig gevecht de Duitsche Krijgsmacht voor de opdringende Fransche troepen moest wijken.

GENERAAL SMITH-DORRIEN.

de door den Opperbevelhebber om zijn krijgsbeleid met lof vermelden Engelschen officier.

H. M. de Koningin en Z. K. H. Prins Hendrik begeben sich naar de Ridderzaal.

DE DIPLOMATEN VAN DE VERSCHILLENDE MOGENDHEDEN

De Ministers Lely en Treub gaande naar de Ridderzaal.

Dr. Abraham Kuyper op weg naar de opening der Staten-Generaal.

DE OORLOG VAN 1870 (VERVOLG)

Gambetta was de ziel van de nationale verdediging; aan zijn rusteloze energie was het te danken, dat nieuwe legers van vrijwilligers als uit den grond werden gehaald. Al kon de vijand niet meer uit het land verdreven worden, het Fransche volk heeft toch de bewondering van Europa gewekt, door de heldhaftige wijze waarop het de nationale eer verdedigde.

Naarmate de vestingen in het Oosten van het Land zich aan de Duitschers moesten overgeven, kregen deze meer troepen ter beschikking voor de insluiting van Parijs. In het laatst van September capituleerden Toul en Straatsburg; den 27sten October gaf Bazaine zich te Metz over met 173.000 man en al zijn kanonnen. Een ernstige poging om zich door den vijand heen te slaan was door hem nooit ondernomen; van Metz uit had hij onderhandeld zoowel met keizerin Eugénie als met den koning van Pruisen; hij rekende er op, dat spoedig de vrede zou worden gesloten en hoopte dan met zijn leger een beslissenden invloed te kunnen uitoefenen op het lot van Frank-

DE LEDEN VAN DEN RAAD VAN STATE OP WEG NAAR DE RIDDERZAAL.

rijk. De tijding van Metz bracht Parijs weder in beweging; de regeering werd van zwakheid en verraad beschuldigd; het volk drong het stadhuis binnen en hield de leden der regeering een tijdlang gevangen totdat de Nationale Garde hen verlostte. Den 3en November vroeg en verkreeg de regeering door een plebisiet het bewijs, dat zij het vertrouwen der Parijzenaars nog genoot. Ondertusschen was uit de saamgestroomde vrijwilligers en het overblijfsel van de geregelde troepen het eerste Loire-Leger gevormd onder bevel van d'Aurelle de Paladines. Zijn eerste krijgsdaden wekten groote verwachtingen; begin November moesten de Duitschers Orleans ontruimen. Maar juist op dit oogenblik werden zij versterkt door de troepen van Prins Frederik Karel, die thans niet langer noodig waren voor Metz. De pogingen van het Loire-leger om Parijs te hulp te komen mislukten; Orleans werd opnieuw door de Duitschers bezet. In December en Januari beproefde het Fransche volk nog een uiterste krachtsinspanning; een tweede Loire-leger en een Noorderleger streden in het stroomgebied van Loire en Somme en behaalde in 't begin ook eenige overwinningen, maar moesten ten slotte terugwijken.

(Wordt vervolgd.)

HET VERWOESTE DINANT

Van een onzer foto-correspondenten ontvingen wij nog bijgaande serie foto's van Dinant die wij, ofschoon wij reeds in ons vorig nummer enkele foto's van deze stad gaven, toch te belangrijk vonden om deze niet op te nemen.

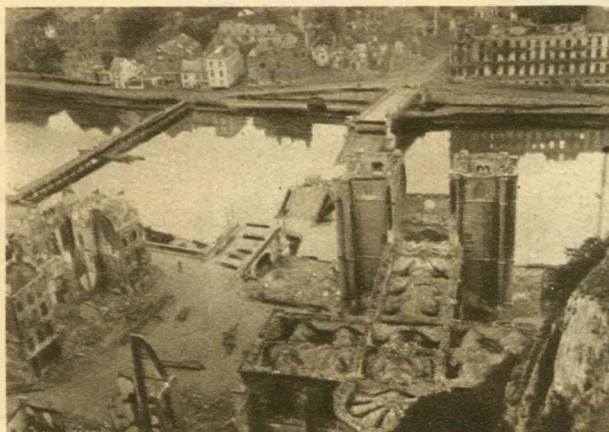
Richard Müller, Professor aan de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten te Dresden, als soldaat bij den Saksischen Landstorm te Dinant, maakt schetsen in de verwoeste stad.

PANORAMA VAN HET VERWOESTE DINANT, GEZIEN VANAF HET FORT.

Klooster over de Maas, waar de stelling der Franschen was. Het Klooster is als doorzeefd van Duitsche granaten.

De R. K. Kerk te Dinant. Het bovengedeelte is verbrand, terwijl het puin op het schip der Kerk zichtbaar is. Ook ziet men de opgeblazen brug met links de door de Duitschers opgeslagen noodbrug.

Interieur der verbrande Kerk. Op de foto is duidelijk te zien, dat het schip der Kerk gespaard bleef.

Het fort te Dinant inwendig gezien. In de duidelijk zichtbare gewelven bevinden zich de vuurmonden.

DR. LUDWIG FRANK. †

Het bekende Sociaal-Democratische Rijksdaglid voor Mannheim, is in een gevecht bij Lunéville gesneuveld. In Dr. Frank verliest niet alleen de Duitse Soc.-Dem. Partij een harer beste leden, doch ook de wereld een hoogst intelligent econoom.

VICE-ADM. A. C. v. d. SANDE LACOSTE. †

Te 's-Gravenhage is deze gepensioneerde hoofd-officier op 63-jarigen leeftijd overleden. Hij was Ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw.

HET HEFTIG GETEISTERDE REGIMENT.

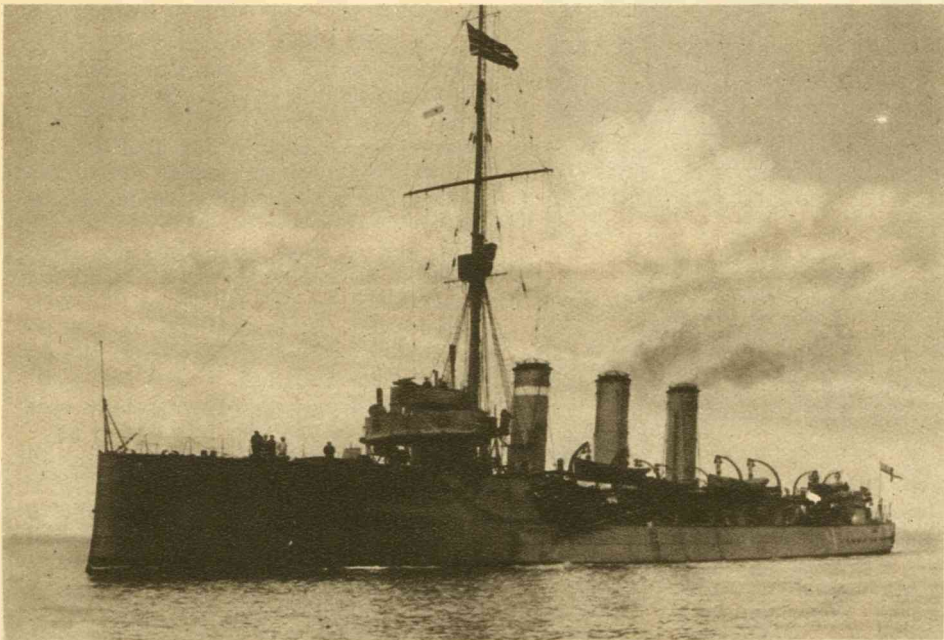
Bovenstaande prachtopname der Ver. Foto-Bur. geeft een Doodskophuzaar, een der weinige overgeblevenen van dit Duitse ruitercorps.

DE AMERIKAANSCH E VREDESBEWEGING

DE VREDESVLAG.

Amerikaansche vrouwen hebben dit vaandel omhoog geheven. Een vrouwenstoet toog door New-York om voor het vredes-ideaal te propageeren. Wanneer zal deze witte vlag alom weder in Europa wapperen?

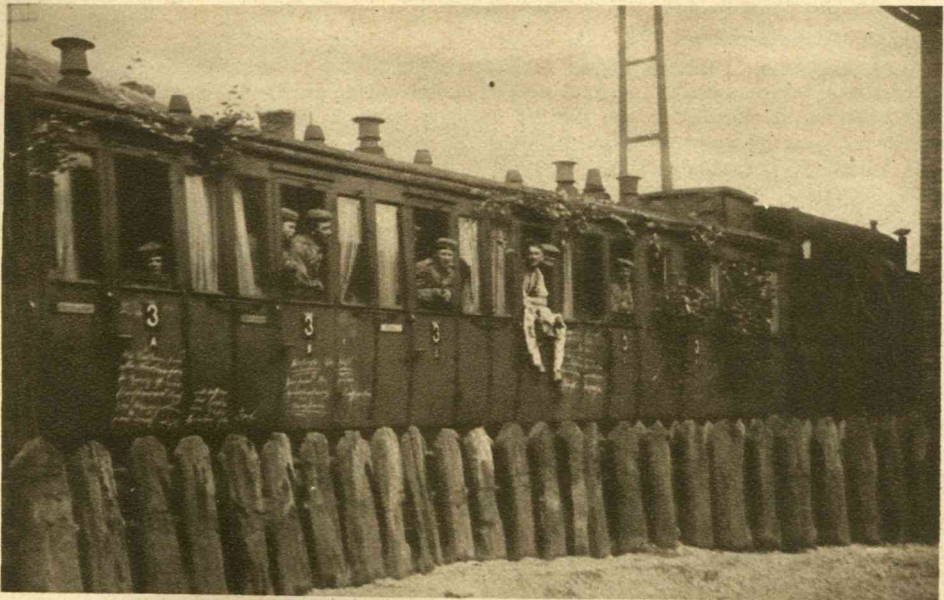
DE ENGELSCH E KRUISER „PATHFINDER“,

welke door een Duitse onderzeeër tot zinken werd gebracht en waarbij ongeveer de geheele bemanning verdrinkte.

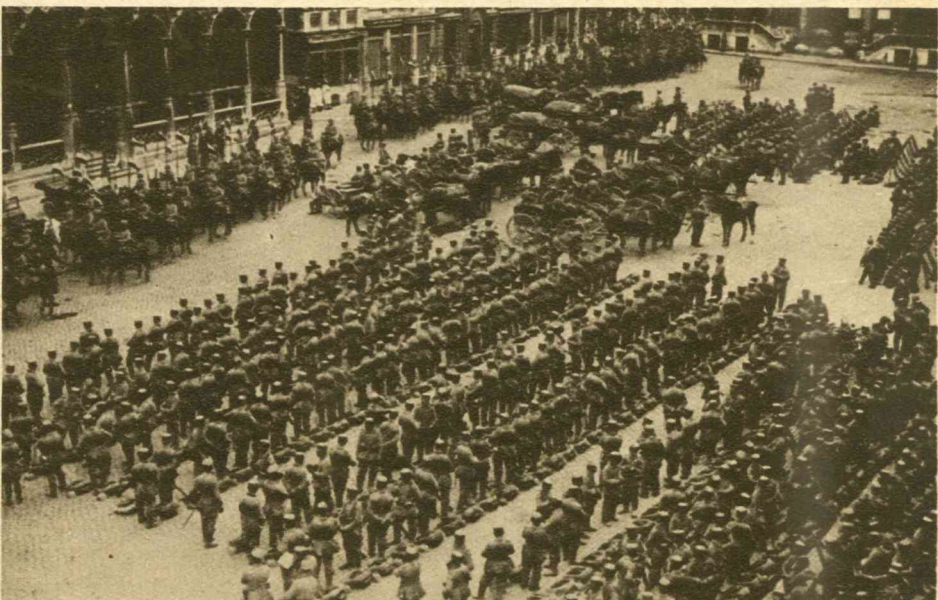
VROUWELIJKE VREDESBETOOGING IN NEW-YORK.

In New-York had een dezer dagen een Vredesbetooging plaats, welke geheel uit dames bestond. De stoet bevatte meer dan 2500 vrouwen, die met het vaandel voorop door verschillende straten van New-York trokken.

VERSIERDE TREINEN.

De Duitse troepen, welke van Namen uit naar het front werden gebracht, voelden zich zoo zeker van hun overwinning, dat zij de wagons versierden en allerhande opschriften op de wagons aanbrachten.

DUITSCH E TROEPEN IN BRUSSEL.

De Duitse legermacht in Brussel is weder versterkt. Onze foto geeft de aangekomen troepen weer, opgesteld op de beroemde Groote Markt voor het Stadhuis.

'N ZONDERLINGE HENGELAARSTER

Goeden morgen, juffrouw! al wat gevangen?" Mijnheer Jodocus Pot was de beleefdheid in persoon. Zelfs nu, terwijl hij in den vroege morgen met den hengel in de hand naar zijn geliefdskoosd plekje ging en hij tot de ontdekking kwam dat dit was ingenomen door een jonge hengelaarster, was hij de beleefdheid zelve.

"Nee, niets!"

De jonge dame draaide niet eens haar hoofd om, terwijl ze sprak. Haar woorden gingen vergezeld van een gemompel en ze wierp haar hengelsnoer met zulk een woede in het water, dat door het lawaai hierdoor verwekt wel alle visschen in den omtrek moesten vluchten.

"Slechte vangst maakt een mensch uit zijn humeur," dacht Pot. Hij was overtuigd dat de jonge dame lief en bevallig wezen moest. Ze was klaarblijkelijk een hartstochtelijke minnares van de hengelsport, dat ze reeds zoo vroeg er op uit getrokken was. Ze scheen geheel alleen te zijn en had niet het minste geluk. Geen wonder, Pot als ervaren hengelaar merkte op dat op de wijze waarop de jonge dame vischte, zij geen kans had het minste "leven" te krijgen.

"Ahem!" begon hij. "Het is een schoone morgen, hè! U heeft het beste plaatsje uitgekozen! Het is hier vol visch!"

"Als het er zit, heb ik er nog niets van bemerkt", antwoordde ze, terwijl ze het gelaat onafgewend op den dobber hield, die als een kleine boei op het water dreef.

Wat 'n jammer dat de slechte vangst haar zoo onvriendelijk maakte. "Er is hier anders een massa visch, hoor!" ging Jodocus moedig voort. "Het is hier slechts vier voet diep en somtijds kan je den bodem zien."

De jonge dame slaakte eensklaps een kreet, die eindigde in een hevigen hoest. Mijnheer Pot was verwonderd en min of meer verschrikt. Hij had zeker haar ontevredenheid opgewekt door een of ander onvoorzichtig woord. "Ik dacht dat ik beet had," zei ze, als ter verontschuldiging.

"Geen sprake van," antwoordde Pot beslist.

Beet! Hoe naïef! Als ze vischte zooals nu, dan kreeg ze nooit beet, al werd ze zoo oud als Methusalem. "De visch hier is erg schuw," ging Pot voort. "Je moet niet zoo'n lawaai in het water maken. Het minste geplas jaagt de visschen weg. Mag ik weten waarnaar u aan het visschen bent?" Als echt sportliefhebber was hij nieuwsgierig te vernemen welk soort visch de dame op deze wijze hoopte te vangen.

"Kikkers!" antwoordde de jongedame kort.

"Dan wensch ik u goeden morgen," antwoordde Jodocus, terwijl hij zijn hoed afnam. Zelf in zijn woede over haar verregaande onvriendelijkheid bleef hij beleefd. "Maar als je soms voornemens geweest was naar iets anders te visschen, dan had je dat zó moeten doen," ging hij voort, terwijl hij zijn hengelsnoer uitwierp, volgens de regelen der kunst. Een oogenblik dreef zijn dobber op het water, toen verdween hij.

"Beet!" riep hij uit, ten hoogste verwonderd, dat er nog eenige visch zoo stoutmoedig was op deze plek te verwijlen na de schrikwekkende prestaties van de jonge dame. Deze wendde nu voor het eerst het hoofd om, maar mijnheer Pot was thans te veel in zijn sport verdiept om haar eenige opmerkzaamheid te schenken. Had hij dit gedaan, dan zou hij zeker teleurgesteld geweest zijn, want de jonge dame was verre van mooi met haar stompeus, uitstekende wangbeenderen en half dichtgeknepen oogen.

"Nee," ging de heer Pot voort, misnoedig aan zijn hengel trekkende: "Nee, het is geen visch. Wat kan 't dan in 's hemelsnaam zijn? De haak schijnt ergens aan vast te zitten!"

Hij was zoo druk bezig zijn hengelsnoer weer los te krijgen, dat hij niet eens opmerkte, hoe de dame haar hengel in het gras had neergeworpen en achter hem was komen staan.

"Ik geloof dat hij losraakt", mompelde Pot. "Maar wat kan dat voor den drommel..."

Hij voleindigde den zin niet, want hij voelde twee sterke armen op schouder en rug en voor hij goed wist wat dit beduidde, was hij met hengel en al in het water geworpen.

Het duurde wel vijf minuten, alvorens Jodocus hijgende en uitgeput en met een flinke hoeveelheden troebel water in zijn maag weer op den graskant zat. De jonge hengelaarster scheen genoeg van de hengelsport te hebben, ten minste er was geen spoor meer van haar te ontdekken.

De ontmoeting van mijnheer Pot met de krankzinnige hengelaarster was spoedig onder alle kennissen bekend.

"Je weet dat ik altijd het land heb gehad aan die akelige liefhebberij van jou" riep juffrouw Amalia Noest woedend uit, terwijl een kleur van verontwaardiging haar lief gelaat nog bekoorlijker maakte. "Ik vind visschen een vies, wreedaardig werk. 't Is je natuurlijk te doen om van dat slechte vrouwenvolk te ontmoeten."

"Maar, mijn lieve Amalia", pleitte Jodocus, terwijl hij trachtte haar kleine hand te vatten. "Je wilt toch niet beweren dat ik... dat ik uitging om dat vrouwmensch te zien! Ik verzeker je..."

"Hoe weet ik wat jij van morgen ging uitvoeren," viel Amalia hem in de rede, terwijl ze van kwaadheid op den grond stampte. "Je zegt, dat je ging visschen. Wat? Je hebt niets gevangen! Je vangt nooit iets! Ik vind het een onhebbelijke gewoonte van je om 's morgens voor dag en dauw uit te gaan voor niemandal!"

"Maar lieve Amalia", begon Pot weer wanhopig, geen kans ziende aan dien woordenvloed een einde te maken.

"En toen je van morgen haar weer zag, hàar," barstte Amalia weer los, met een verachtelijken nadruk op het laatste woord, "toen kreeg je ruzie met haar en wierp ze je in het water. O, 't is vreeselijk om er aan te denken. Zijn we daarvoor nu reeds drie jaar geëngageerd!"

Er was zeker geen ongelukkiger man dan Jodocus Pot, dien avond, toen hij naar huis wandelde.

Amalia was het liefste meisje in de wereld en hij hield heel veel van haar. Zij hadden slechts een duizend gulden noodig om te kunnen trouwen en de heer Pot had hard gewerkt en zuinig geleefd om van zijn mager salaris elke week wat ter zijde te leggen. En nu had Amalia hem verklaard dat ze nooit, nooit, nooit met hem zou trouwen als hij haar niet vertelde, hoe dat "creatuur" (zoo noemde ze de hengelaarster) heette en waarom hij met haar getwist had.

Jodocus Pot zat op zijn kamer in zijn kosthuis, alleen, droevig voor zich uit te staren, toen hij onverwachts een tik op zijn schouder voelde.

"Neem mij niet kwalijk, mijnheer, dat ik u stoort. Uw hospita zei mij maar naar uw kamer te gaan. Ik klopte aan maar ontving geen antwoord."

Het was een net gekleede oude heer, met grijs haar en glad geschoren gelaat, die met beleefden glimlach deze woorden sprak.

"Ik vraag u beleefd," ging hij voort, "mijn verontschuldigingen te willen aanvaarden, mijnheer Pot! U had van morgen een ontmoeting met een jonge dame. Die jonge

gelukken zal. Ze wil morgen weer naar dezelfde plek gaan. Als het haar zou gelukken met haar haak onder water iets vast te krijgen, onverschillig wat, zou het haar reeds enorm plezier doen. Weet u de plek nog te vinden waar gisteren uw snoer vastraakte?"

"O ja, op een duim na," antwoordde Pot.

"Welnu, mag ik u dan verzoeken, ons op die plaats te ontmoeten, mijnheer Pot? Ik mag dit evenwel niet van u verlangen zonder eenige vergoeding. Als u blijft, mag ik u dit aanbieden," ging de oude heer voort en legde bij de vijf banknoten er nogmaals vijf neer. Ik wensch u nu goeden avond mijnheer, en betuig u nog wel mijn dank. Morgen zult u Sophie niet alleen ontmoeten, ik zal zelf mee komen. Nogmaals goeden avond, mijnheer. O, dat vergat ik nog, mijn naam is Karg, Emil Karg, advocaat. Apropos, u zult zeker over onze zaken wel tegen niemand spreken?"

Mijnheer Pot gaf hierop zijn woord.

Toen de heer Karg vertrokken was en Pot, die hem uitgelaten had, weer op zijn kamer terugkwam, nam hij met een gelukkig gevoel de bankbiljetten op.

Duizend pop! Hoe is 't mogelijk? Nou, die oude heer had zeker ook een slag van den molen beet. Enfin, royaal was hij en blijbaar rijk, onmetelijk rijk. Wat zou Amalia blij zijn!

Het was een heerlijke zomermorgen, toen Jodocus Pot naar de plaats wandelde, waar hij den vorigen dag, die zonderlinge ontmoeting gehad had. Toen hij er aankwam, was de oude heer reeds present, hij was echter alleen. Zijn dochter zei hij, was eigenlijk een beetje verlegen om hem te ontmoeten en daarom moest de heer Pot het hem maar eens voordoen en

hem de plek toonen, waar hij gisteren met zijn hengelsnoer was vastgeraakt. Jodocus Pot maakte zijn vischgerij gereed. Hij bevestigde aan zijn hengel een extra sterken snoer en wierp hem in het water op dezelfde plek als gisteren.

"Beet!" riep hij uit, toen hij bemerkte, dat de draad vast bleef haken.

Het gelaat van den ouden heer Karg veranderde opmerkelijk van uitdrukking. Pot was evenwel zoo ijverig met zijn hengelsnoer bezig dat hij hiervan niets bemerkte. Hij werd evenwel aan de tegenwoordigheid van den ouden heer herinnerd door een eigenaardigen klank in diens stem, toen deze zeide:

"En nu, mijnheer Pot, trek de lijn naar u toe, voorzichtig. Doe zooals ik u zeg en kijk eens hier!"

Jodocus Pot keek om en tuimelde bijna opnieuw in de rivier, nu van schrik, want de oude heer hield dreigend een revolver op hem gericht.

Zijn vermoedens waren dus juist geweest, de oude was dus ook gek, evenals zijn dochter. Hij kon echter niets anders doen dan gehoorzamen.

Hij trok en trok, voorzichtig aan, en bemerkte dat aan zijn hengel een dun koord vastgeraakt was.

Karg pakte dit haastig beet en trok een kleine blikken doos uit het water, die aan het koord bevestigd was.

Na deze doos zorgvuldig te hebben opgeborgen, boog hij voor den heer Pot en zei:

"Ik wensch u goeden dag, mijnheer! U heeft uw reputatie als hengelaar schitterend gehandhaafd."

Apropos! de bankbiljetten die ik u gegeven heb, zijn uitstekend en je zult geen moeite hebben ze uit te geven als je het maar gauw doet en je mond houdt over de manier waarop je ze gekregen hebt.

Nu vaarwel, mijnheer Pot!

Mijn dochter zal voorloopig wel niet meer op deze plaats gaan visschen. Je kunt er dus weer onbeperkt gebruik van maken."

En hiermee keerde hij zich om en ging heen.

Drie maanden na de hierboven beschreven gebeurtenissen bevond zich de oude heer Mr. Emile Karg, nu bekend onder een minder deftigen naam in de bank der beklaagden in gezelschap van een jongeren metgezel, bijgenaamd "de Krullebol."

De politie had, dank zij de hulp van Jodocus Pot het geheele geval ontraadseld.

De kleine blikken bus bevatte juweelen door de beide bandieten gestolen.

De dieven hadden de bus aan een lang touw bevestigd in het water geworpen, juist op de plaats waar Pot gewoon was te visschen.

Het koord scheen evenwel gebroken te zijn, en daarom was "de Krullebol", als jonge dame vormd, op die plek er naar aan het visschen gegaan met het hierboven beschreven gevolg.

Ofschoon de eveneens gestolen bankbiljetten werden opgevorderd, zooals de oude had voorspeld, had Pot geen reden om teleurgesteld te zijn over zijn gegeven inlichtingen, want hij werd door den eigenaar der juweelen ruimschoots schade-loos gesteld.

Jodocus en Amalia trouwden nu spoedig en het was voor de laatste onmogelijk om jaloersch te zijn op "de Krullebol."

DE STAF VAN DE 1e DIVISIE.

Zittende van links naar rechts: Luit.-Kol. Int. Harsveldt; Dir. Offic. van gezondheid 2e kl. Paré, Comm. v. h. Roode Kruis; Gen.-Maj. Koolemans Beynen; Gen.-Maj. Klerk de Reus, Divisie-Comm.; Luit.-Kol. van den Gen. Staf Croockewit; Kapt. van den Gen. Staf Insinger. Staande van links naar rechts: 1e Luit. ten Have; Kapt.-Int. Vorstman; Offic. van Gezondh. 1e kl. Dr. Voerman; Dir. Veldpost Benjamins; 1e Luit. v. d. Mandele; Dir. Paardenarts Muzert; Hoofdambt. der telegr. Beuks; Kapt. (lid V. M. A. K.) v. Hoboken; 1e Luit. Wendelaar; 1e Luit.-Kwartierm. van Oorschot; 1e Luit. (lid V. M. A. K.) Meisner; Kapt. Roell; 1e Luit.-Adj. Bolt; 1e Luit. (lid V. M. A. K.) van Kempen; Res.-Ritm. Völcker; 2e Luit. (lid V. M. A. K.) Jhr. Sandberg; Kapt. Prins; 1e Luit. de Jongh; Kapt. Hackstroh.

dame is mijn dochter."

Mijnheer Pot sprong plotseling op. Als deze oude heer de vader der dame was, was hij misschien ook wel gek. Wie weet? Krankzinnigheid tast soms een geheele familie aan, had Pot wel eens gehoord.

"Ik betuig u mijn leedwezen met het ongeval dat u trof, ten gevolge van het onverantwoordelijk gedrag van mijn dochter," ging de oude heer beleefd voort. "Sophie is erg prikkelbaar. Zelfs als kind voerde zij allerlei streken uit." (Jodocus dacht bij zichzelf wat een allerliefst kind zij moest geweest zijn). "Ik heb haar eens goed onderhanden genomen, mijnheer Pot! Ik heb ze zoodanig den mantel uitgeveegd, dat ze schreide of haar 't hart breken zou, 't arme kind! Ze zei me, dat ze niet kon slapen, als ze niet de zekerheid had, dat u haar vergeven had."

"Ik vind de handeling van uw dochter zeer onbezonnen," antwoordde mijnheer Pot streng. "Onbezonnen is eigenlijk nog veel te zwak. 't Was wrede, harteloos," ging hij voort, denkende aan de gevolgtrekkingen die Amalia gemaakt had.

"U heeft in alles volkomen gelijk, mijnheer," ging de bezoeker voort. "Ik heb geen enkel woord van excuus. Het doel van mijn bezoek is u te vragen het geval te vergeten en u eenige schadeloosstelling aan te bieden. Ik had mij voorgenomen mijn dochter een pony te geven, doch ze moet nu maar wat wachten tot ze wat bezadiger geworden is. Ze zou het dier misschien al net zoo slecht behandelen als u."

Mijnheer Pot knikte slechts.

De vreemde halde nu vijf bankbiljetten van honderd gulden te voorschijn. Jodocus keek er naar. Sjongens, daarmee zou hij een flink eind naar de duizend opschielen. Als Amalia dat hoorde, was de vrede weer geteekend.

"En nu, mijnheer Pot, heb ik u nog een verzoek te doen," begon de oude heer weer. "Toen je vanmorgen mijn dochter wilde leeren, hoe zij visschen moest, gelukte het u met uw vischsnoer het een of ander beet te krijgen."

Mijnheer Pot knikte.

"Zou u dit nog eens kunnen doen," vroeg de oude heer. "Kijk eens", ging hij voort, toen Pot hem min of meer verwonderd aanzag. "Mijn dochter is erg kinderlijk. Ze zou graag het visschen willen leeren wat haar we! niet

Groeneveld, Ruempol & Co.

Prins Hendrikkade 68.

AMSTERDAM.

Electro-Technisch Bureau.

Telefoonnummers
4827 en 10421.
Telegram-Adres:
VELDRUM.

KONINKL. NEDERL. SIGARENFABRIEKEN
Eugène Goulmy & Baar - Amsterdam -
s-Hertogenbosch

Mad^{me} Recamier 5 cents Sigaar.

STOKHUYZEN'S VRUCHTEN LIM.

merk „RHENA”.

't Hoogst bereikte op 't gebied van Limonade.
N. V. Sloomvruchtensap- en Jamfabriek, Alphen a. d. R.

A. v. d. HEIJDEN's Leverpastei
: DE BESTE. :

Supérieur à tous les Triple Sec

INTERC. TEL. N° 25

Bekroond o.m.
DEN HAAG, Londen,
PARIS, ANTWERPEN,
met de HOOGSTE
Onderscheidingen.

TELEGRAM-ADRES:
KINGMA-MEPEL.
A.B.C. CODE 47 & 57 Ed.

H.T. Kingma
ROOMBOTERFABRIEK
MEPEL

Onder controle van het Botercontrole Station, GELDERLAND-OVERUSSEL te DEVENTER.
ONDER RIJKSTOEZICHT.

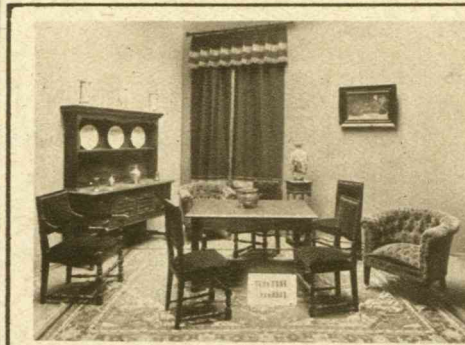
BLIKVERPAKKING
VOOR EXPORT.

GEDEPONEERD
HANDELSMERK.

LEVERING DIRECT AAN
PARTICULIEREN.
FR. & P. IN GEDEPONEERDE
SCHUIFKISTJES.

C. L. VAN DEN DONK

's-Gravenhage - Wagenstraat 41-43

AMEUBLEMENTEN

Laat Uwe woning door ons goedkoop en
degelijk inrichten.

Nieuwe Ontwerpen - Smaakvolle Ensembles
Teekeningen en geïllustreerde Prijscurant op
aanvraag franco.

TELEFOON 867 Franco levering

Dames!

Vanaf f1.50 zend ik U franco
huis een MOOIE HAARVLECHT
volgens toegezonden staal.

Van uitgevallen Haren worden
mooie Vlechten gemaakt à f1.—

H. DE GROOT,
Kapper.

Aelbrechtshoek 3, Rotterdam.

Telefoon 637.

MOOIE VORMEN.

Wondervolle Buste en blanke huid
verkrijgt en behoudt iedere Dame van
elken leeftijd door mijn methode. **Uitwendig
gebruik.** Succes gegar. Zend adres en 5
cents postzegel en U ontvangt gratis
inlichtingen.

Maison NIEMANN, A'dam, Da Costakade
43 M, huls. Spreekuur 11 'sm. — 9 's av.

American
Importing Co.
AMERICAN MANUFACTURERS AGENTS
197, KEIZERSGRACHT,
AMSTERDAM.

LIQUEUR
„COINTREAU”
TRIPLE-SEC

Demandez: UN COINTREAU.

A.P. DE WAART, JR.

COMPLETE MEUBILEERING

ISINGEL 29. AMSTERDAM

TEL N° 9214

VRAAGT GEÏLL. PRIJSCOURANT

SINGEL 29 2 MIN. VAN AF

RONDE LUTHERKERK CENTR. STATION

P. SLUIS.

VOGEL-EN PLUIMVEEVOEDER.

Aubry Sisters'
„Beautiflier”

geeft, onmiddellijk
na gebruik, een
prachtig-blanke,
matte teint, het ver-
raadt zich niet en
houdt de huid gezond
en zacht als fluweel.
Bij alle goede Coif-
feurs f0.45 en f1.15.
Engros:

AUBRY SISTERS' AGENCY,
Laan van Meerdervoort, Den Haag. Telefoon 8296.
Voor België: 36, Rue des Confédérés, Bruxelles

Kooplijst gratis op aanvraag

CADEAU!

25 ledige Stello
Doosjes

geven recht
op een **Vulpen-
Houder!**
ZEGT HET VOORT!

GEBOEDERS VINCENT

BUITENHAVENWEG 132
SCHIEDAM - TELEFOON N° 14

FABRIEK VAN GESM. IJZEREN HEKKEN
& SOEDE INSCHUIFHEKKEN OOK
GESCHIKT VOOR AFSLUITING VAN
BALKONS & SERRES - IJZEREN
VERANDA'S - KUNSTMEEDWERKEN.
ALLES EERSTE KLAS WERK -
TEKENINGEN GRATIS VERKRIJGBAAR

ENNER-MEUBELEN
WETTIG GEDEPONEERD

H. ELLENS, INV. NOORDWOLDE FR.

Te bekomen door de voornaamste
Meubelhandelaars, of direct van de fabriek
CATALOGUS OP AANVRAAG VERKRIJGBAAR

N. V. Nederl. Rietvlechtfabriek

Directeur G. J. ANKERMAN

Noordwolde Fr.

PANORAMA-OORLOGSKAART XIII

NOORD-FRANKRIJK

NEDERL. ROTOGRAVURE-MAATSCHAPPIJ, LEIDEN.